

Чус О. В., аспірантка
кафедри кримінального права
(Класичний приватний університет)

УДК 343.725

ГЕНЕЗА КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕЗАКОННЕ ПРИВЛАСНЕННЯ ОСОБОЮ ЗНАЙДЕНОГО АБО ЧУЖОВОГО МАЙНА, ЩО ВИПАДКОВО ОПИНИЛОСЯ У НЕЇ

Досліджується генеза виникнення, розвитку та сучасного стану кримінальної відповідальності за незаконне привласнення особою знайденого або такого, що випадково опинилося у неї, чужого майна.

Ключові слова: *знахідка, приховування, привласнення, знайдене майно, скарб, майно, що випадково опинилося у особи.*

Исследуется генезис возникновения, развития и современного состояния уголовной ответственности за незаконное присвоение найденного или случайно оказавшегося чужого имущества.

Ключевые слова: *находка, утайка, присвоение, найденное имущество, клад, случайно оказавшееся у лица имущество.*

This article explores the genesis of the origin, development and current state of criminal liability for misappropriation of found or accidentally end up on someone else's property.

Key words: *find, nondisclosure, assignment, found property, treasure, happened to be the property of the person.*

Вступ. Згідно зі ст. 41 Конституції України кожен має право володіти, користуватися й розпоряджатися своєю власністю, й ніхто не може бути протиправно позбавлений цього права, оскільки право власності непорушно. Актуальність запобігання злочинам проти власності зумовлюється високою суспільною небезпекою цих посягань, значним поширенням, великою матеріальною та моральною шкодою, що завдається окремим фізичним та юридичним особам, державі й суспільству у цілому. Так, 2012 р. питома вага засуджених за злочини проти власності становить 52,8 % від кількості всіх засуджених, тобто більше ніж кожен другий засуджений. За вчинення цих злочинів засуджено 40,1 тис. осіб, у тому числі за таємне викрадення чужого майна (крадіжку) – 30,9 тис. осіб, або 40,6 % від усіх засуджених. За заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою (шахрайство) засуджено 1,9 тис. осіб, або 2,5 %; за відкрите викрадення чужого майна (грабіж) – 4,7 тис. осіб, або 6,2 %; за розбій – 1,2 тис. осіб, або 1,6 % [1]. У ч. 1 ст. 193 Кримінального кодексу України (далі – КК) передбачається відповідальність за незаконне привласнення особою знайденого чи такого, що випадково опинилося у неї, чужого майна або скарбу, що має особливу історичну, наукову, художню чи культурну цінність. Карається це штрафом від ста до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців (в редакції Закону № 270-VI від 15.04.2008 р.; зі змінами, внесеними Законом № 2518-VI від 09.09.2010 р.). Привласнення особою знайденого чи такого, що випадково опинилося у неї, чужого майна або скарбу, які мають особливу історичну, наукову, художню чи культурну цінність не належить до поширених злочинів проти власності, а навпаки – це ситуаційний й переважно випадковий злочин, а особа, що його вчиняє, належить до так званих випадкових злочинців.

Кримінальна відповідальність за злочини проти власності у історичному аспекті досліджувалася у працях М. М. Гернета, О. О. Дудорова, В. П. Ємельянова, О. О. Жижиленко,

С. М. Кочої, Г. А. Крігера, П. С. Матишевського, М. І. Мельника, М. І. Панова, А. О. Пінаєва, А. А. Піонтковського, О. І. Рарога, І. С. Тішкевича, М. І. Хавронюка, П. В. Хряпінського, С. С. Яценко та ін. Утім, генеза кримінальної відповідальності за привласнення особою знайденого чи такого, що випадково опинилося у неї, чужого майна або скарбу є малодослідженою. У працях з кримінального права, де предметом дослідження виступали злочини проти власності, є тільки стаття П. В. Хряпінського, що торкається певного історичного аспекту, утім в ній особливо наголошується на радянському періоді встановлення кримінальної відповідальності за привласнення особою знайденого чи такого, що випадково опинилося у неї, державного або громадського майна чи скарбу [2, с. 113–114].

Постановка завдання. Мета – на підставі історичних пам'яток кримінального законодавства, чинного на теренах сучасної України, дослідити та виділити певні етапи генези кримінальної відповідальності за привласнення особою знайденого чи такого, що випадково опинилося в неї, чужого майна або скарбу.

Результати дослідження. Уперше на теренах сучасної України кримінальна відповідальність за привласнення знайденого чужого майна (*funddiebstahl* – німецька) була встановлена у Військових артикулах Петра I 1716 р. Так, у Розділі 21, що визначав майнові злочини, казуально виділялися такі злочини, як грабіж (арт. 185), крадіжка (арт. 186), приховування чужого майна, переданого на збереження (арт. 193), а також привласнення знахідки (арт. 195). «Ежели кто что найдет, – назначается в арт. 195, – в походе или инде где на дороге и местах, хотя б что ни было, оный долженствует офицеру своему о сем донести, и найденое без замедления принести, дабы у пароля или инако о сем объявлено, и найденое господину, кому надлежит, отдано было. Кто инако учинит, имеет наказан быть яко за кражу, и найденное паки возвратить». Диференціації покарання за майнові злочини у сучасному розумінні цього явища практично не було. Каралися за майнові злочини, в тому числі й привласнення знахідки, досить жорстоко – відсіченням вух, носа, голови, ударами шпіцрутенами, повішанням (арт. 189–190). Проте вперше вартість майна впливала на покарання, якщо вона не перевищувала 20 руб., то каралося таке привласнення «сквозь полк прогнать шпіцрутенами», а якщо більше 20 руб. – «оный имеет быть повешен» [3, с. 362–363].

Про кримінальну відповідальність за привласнення знайденого майна у подальшому також зазначалося у Зводі законів Російської імперії, в котрому передбачалося відповідальність як за поліцейський проступок неповідомлення про знахідку та привласнення майна, що здавалося на збереження. Обидва поліцейські проступки за караністю прирівнювались до крадіжки. Привласнення ж знайденого майна з судна, що затонуло, прирівнювалося до грабежу [2, с. 114]. Укладення про покарання кримінальні й виправні (в ред. 1845 р.) розрізняло два види привласнення: а) приховування знайденого чужого майна; б) привласнення чужого довіреного майна. Укладення мало певний прогрес у диференціації кримінальної відповідальності за привласнення чужого знайденого майна. Так, з одного боку, привласнення чужого майна чітко відокремлювалось від його крадіжки, з іншого – обидва різновиди привласнення було об'єднано у єдине поняття привласнення чужого майна, якщо раніше неповідомлення про знайдене майно розглядалося як поліцейський проступок (аналог адміністративного правопорушення). Укладення про покарання кримінальні й виправні (ред. 1885 р.) зараховує привласнення знайденого майна до майнових злочинів. У ньому розрізняються три види злочинного діяння: а) привласнення знайденої речі, власник якої був відомий винному; б) привласнення знайденої речі, власник якої був невідомий винному; в) привласнення скарбу. Отже, в Укладенні про покарання кримінальні і виправні (ред. 1885 р.) привласнення знайденого скарбу вперше отримало кримінально-правову оцінку.

Значний внесок у розвиток відповідальності за привласнення знайденого майна вніс Статут про покарання, що накладаються мировими судьями 1864 р. Передусім, слід звернути увагу, що Статут про покарання був частиною Судово-поліцейського статуту у вигляді додатків, що включав 605 статей, так би мовити, «кримінально-поліцейських проступків». Серед них у ст. 178, 179 закріплювалося покарання, що накладалося мировими судьями, за привласнення знайденої речі, власник якої був відомий винному, або скарбу, а також за неповідомлення про знайдені, невідомо кому належні речі або гроші [4, с. 242–243]. Як бачимо, тогочасне ані кримінальне, ані адміністративне (поліцейське) законодавство, що діяло на

теренах сучасної України, не передбачало відповідальності за привласнення чужого майна, власник якого був заздалегідь відомий або невідомий, що випадково опинилося у винного, скажімо, забутого, помилково отриманого, тобто такого, що опинилося у винного поза його діями та волею.

Злочинність та караність привласнення знайденого або такого, що випадково опинилося у винного, чужого майна передбачалася й у Кримінальному укладенні 1903 р. [5, с. 323]. Так, у ст. 572 устанавлювалася відповідальність за неповідомлення про знайдене майно, якщо вартість останнього не перевищувала 3 руб., якщо ж вартість перевищувала 3 руб., то, залежно від того чи відомий або невідомий був власник майна, таке діяння каралося грошовим штрафом або арештом до 3 місяців (ст. 575). У разі привласнення: а) забутого у винного чужого майна вартістю більше 3 руб.; б) прибудної чужої тварини; в) знайденого в чужій землі скарбу; д) довіреного рухомого чужого майна, якщо винному було відомо, що власник здійснює розшук цього майна або вимагає його повернення, встановлювалося кримінальне покарання, тотожне за вчинення корисних майнових злочинів, – ув'язнення (ст. 573, 575–577 Кримінального укладення 1903 р.)

Отже, законодавець уперше встановив відповідальність за привласнення чужого майна, що випадково опинилося у винного, була диференціація відповідальності залежно від двох обставин: вартості знайденого чужого майна та відомостей про власника майна і його розшук останнім. Зазначені новели у законодавстві слід оцінити позитивно, як такі, що вдосконалювали кримінальну відповідальність за привласнення знайденого або такого, що випадково опинилося у винного, чужого майна або скарбу.

Радянський період генезису досліджуваного злочину у перші роки 1917–1924 рр. характеризується відсутністю кодифікованих норм за привласнення знайденого або такого, що випадково опинилося у винного, чужого майна або скарбу. Так, перший Кримінальний кодекс УСРР 1922 р. у Розділі VI Особливої частини «Майнові злочини» не передбачав відповідальності за привласнення знайденого чужого майна або скарбу. Утім слід звернути увагу на ст. 10 КК УСРР 1922 р., що давала можливість застосування відповідальності за аналогією закону. «У випадках відсутності в Кримінальному кодексі безпосередніх вказівок на окремі види злочинів, – зазначалося у ст. 10, – покарання або заходи соціального захисту застосовуються відповідно до статей цього кодексу, що передбачають найбільш схожі за цінністю та роду злочинів, з дотриманням правил Загальної частини цього кодексу» [6, с. 8]. Саме таким шляхом йшла судова практика щодо покарання за привласнення знайденого чужого майна. Найближчою за характером и ступенем суспільної небезпеки була ст. 180 КК, що передбачала відповідальність за крадіжку, тобто таємне заволодіння майном, що перебувало у володінні, користуванні чи розпорядженні іншої особи або закладу. Каралися прості й кваліфіковані різновиди крадіжки від 6 місяців виправних робіт до не менше 3 років позбавлення свободи із суворою ізоляцією засудженого. Так утворилася прогалина, яка долалася застосуванням Кримінального кодексу за аналогією. Коментуючи цю прогалину О. О. Жижиленко зазначав, що кримінальний закон не передбачає відповідальності ані за привласнення знайденого, ані за привласнення забутого, ані, врешті, за привласнення майна, що отримано винним випадково або помилково [7, с. 46].

Зазначена прогалина частково подолана у постанові РНК Української СРР від 15 червня 1923 р. «Про прибудних тварин». Кожний, хто затримає прибудних тварин, був зобов'язаний не пізніше 3 днів повідомити про це місцевій міліції, якщо той, хто затримав, мешкає не далі 2-х верст від приміщення міліції, й не пізніше 7 днів, якщо той, хто затримав, мешкає на більшій відстані. Особи, що порушили цей обов'язок підлягають відповідальності за ст. 185 КК УСРР [8]. У цій статті передбачено відповідальність за привласнення чужого майна, вчинене приватною особою. Привласнення визначалося як самовільне утримання з корисною метою, а також розтрата майна, довіреного особі для певних цілей. Каралося таке привласнення примусовими роботами на строк до 6 місяців або позбавленням свободи на 6 місяців [6, с. 59]. Подальша генеза відповідальності за досліджуваний злочин відобразилася у спільній постанові ВУЦВК та РНК Української СРР від 30 липня 1924 р. «Про прибудних тварин». На відміну від попередньої однойменної постанови РНК, термін повідомлення було скорочено до 1 дня (за оригіналом – «на другой день»), протягом якого особа зобов'язувалася повідомити сільському

виконавцю або найближчому відділу міліції про прибудних тварин. Аналогічно, за порушення вимог цієї постанови винні підлягали кримінальній відповідальності за ст. 185 КК УСРР [9]. Таким чином, генезис відповідальності за привласнення знайденого майна у перші роки радянської влади йде шляхом застосування кримінального закону за аналогією, й установлюється окремими підзаконними актами (постановами РНК, ВУЦВК Української СРР).

Діяла постанова від 30 липня 1924 р. до надання чинності Адміністративному кодексу Української СРР 1927 р. Згідно з додатками до ст. 3 постанови ВУЦВК «Про введення у дію Адміністративного кодексу УСРР» вищезазначена постанова втратила чинність [10]. Питання відповідальності за привласнення знайденого або такого, що випадково опинилося у винного, чужого майна, безпосередньо прибудних, безгосподарних тварин, регулювалося в Розділі IV Адміністративного кодексу УСРР. Так, у ст. 222 АК УСРР 1927 р. зазначалося, що особи, які не повідомили на другий день про затримання прибудних тварин, підлягають відповідальності як за привласнення знахідки [11].

Кримінальний кодекс УСРР 1927 р. не вніс суттєвих змін у відповідальність за привласнення знайденого майна. За караністю досліджуваний злочин був фактично зарахований до адміністративних правопорушень. У ст. 178 КК УСРР 1927 р. зазначалося: «*Приховування знайденого майна – карається позбавленням свободи на строк до одного місяця або примусовими роботами на строк до трьох місяців* [12, с. 220]. Тогочасні дослідники зараховували досліджуваний злочин до привілейованого складу привласнення. У них не виникало сумнівів, привласнення знахідки – це злочин, що вчиняється з прямим умислом та має за мету незаконне збагачення. Утім, точилися й певні суперечки. Так, О. О. Жижиленко не зараховував до таких, що можуть бути предметом знахідки, забуті речі. «Від речі втраченої, – розмірковував цей криміналіст, – необхідно виділяти забуту річ, тобто залишену її власником через необачність або неуважність у певному місті, котре йому відомо. Привласнення такої забудою речі, якщо винний бачив, як власник її залишив, слід кваліфікувати як крадіжку [13, с. 58]. Усупереч цьому М. М. Гернет вважав, що знахідкою може бути як будь-ким втрачене, так і забуде чуже майно, тобто залишене будь-де через необачність, неуважність тощо [14, с. 262].

Як бачимо, чинне кримінальне законодавство й доктрина кримінального права зараховувала привласнення знахідки до самостійного, але привілейованого складу привласнення чужого майна. Показовим у цій частині є позиція російського законодавця, який у Кримінальному кодексі 1926 р. в ст. 168, що передбачала відповідальність за привласнення з корисною метою чужого майна, довіреного винному з певною метою або розтрата такого майна (ч. 1 ст. 168), передбачив відповідальність за привласнення знахідки у ч. 2 ст. 168 як особливий менш тяжкий різновид привласнення чужого майна [15, с. 81].

Етапом суттєвого посилення кримінальної відповідальності за привласнення чужого майна, що знайдено або випадково опинилося у винного, стала постанова ЦВК та РНК СРСР від 7 серпня 1932 р. «Про охорону майна державних підприємств, колгоспів та кооперації й укріплення суспільної (соціалістичної) власності». У цій постанові не виокремлювалися ані форми, ані способи заволодіння соціалістичною власністю. Репресивні заходи, що передбачалися, мали вкрай жорсткий характер: за загальним правилом винним призначалося страта з конфіскацією всього майна й лише за пом'якшуючих обставинах призначалося покарання у вигляді позбавлення свободи не менше 10 років з конфіскацією майна [16]. Маючи виключно репресивний характер, зазначений законодавчий акт радянської влади розглядав привласнення знайденого державного, колгоспного чи кооперативного майна як його розкрадання за умови, що винний усвідомлював або мав усвідомлювати належність знайденого або такого, що випадково у нього опинилося, майна державі, колгоспу, кооперативу або іншому соціалістичному підприємству. Так, скажімо в судовій практиці тих років привласнення знайденого скарбу кваліфікувалося як заволодіння державним майном. За тогочасним цивільним законодавством будь-який скарб визнавався безгосподарним майном і належав державі. З набуттям чинності вже згаданої постанови від 7 серпня 1932 р. привласнення знайденого соціалістичного майна або скарбу розглядалося виключно як розкрадання державної власності з усіма негативними правовими наслідками такої кваліфікації.

Одночасно діяли й положення щодо привласнення знахідки, передбачені КК УСРР 1927 р., щодо випадків привласнення знайденого майна, яке належало приватним особам (окремим

громадянам). При цьому винний мав усвідомлювати, що знайдене майно належить виключно приватним особам і не є соціалістичною власністю. Так, пропонувалося кваліфікувати як розкрадання державного майна привласнення помилково отриманого пальта чи шуби у театрі або ресторані, у зв'язку з тим, що відповідні державні організації несуть майнову відповідальність за спричинену власникові шкоду [17, с. 230].

На захист державної та колективної власності було спрямовано й Указ Президії ВР СРСР від 4 серпня 1947 р. «Про кримінальну відповідальність за розкрадання державного та колективного майна», який замінив постанову від 7 серпня 1932 р., і діяв аж до набуття чинності Кримінальним кодексом Української РСР 1960 р. [18]. Проте цей законодавчий акт мав певні позитивні положення. В ньому виділяються способи розкрадання, серед яких крадіжка, грабїж, розбій, привласнення, розтрата та деякі інші форми. Особливим різновидом привласнення як форми розкрадання розглядається привласнення знайденого, або такого що випадково опинилося у винного, соціалістичного майна [19, с. 47]. Аналіз тогочасної практики Верховного Суду СРСР щодо кваліфікації привласнення знайденого майна не викликає сумнівів щодо зарахування всіх таких випадків до розкрадання. За однією справою, згідно з Указом від 4 серпня 1947 р., М. було засуджено за те, що він привласнив прибудного коня. Звинувачення базувалося на тому, що М. не міг не усвідомлювати належність привласненого коня місцевим державним закладам. За іншою справою Т. засуджено за привласнення 587 кг колгоспної пшениці. В обґрунтуванні вироку Пленум Верховного Суду СРСР розтлумачив, що Т. усвідомлював, що складена біля його скирти сіна пшениця належить колгоспу, а зарані відоме привласнення державного або колективного майна має розглядатися як його розкрадання, незалежно від розміщення такого майна [20]. Дослідження цього періоду генези кримінальної відповідальності засвідчує процес посилення кримінально-правової репресії за привласнення знайденого чужого майна за рахунок штучного зарахування цього злочину до форм розкрадання державного та колективного майна, що давало можливість призначати досить жорсткі кримінально-правові покарання. Розвиток відповідальності за привласнення знайденого чужого майна має дуалістичний характер. З одного боку, діє норма про відповідальність за привласнення знайденого чужого майна (ст. 178 КК УСРР 1927 р. або ч. 2 ст. 168 КК РСФРР 1926 р.). З іншого – відповідальність за привласнення знайденого соціалістичного майна настає як за розкрадання державної та колективної власності (постанова від 7 серпня 1932 р. та Указ від 4 серпня 1947 р.) Такий підхід характерний для радянського періоду розвитку законодавства, коли пріоритетною стає кримінально-правова охорона саме соціалістичної, а не приватної власності.

Прийняття Основ кримінального законодавства Союзу РСР та союзних республік у 1958 р. та розробка на основі цього нормативного акта Кримінального кодексу УРСР 1960 р. надало нового поштовху в розвитку відповідальності за привласнення знайденого або такого, що випадково опинилося у винного, державного чи колективного майна. Річ у тім, що дослідження відповідальності за розкрадання соціалістичної власності природно привело до такого висновку: обов'язковим елементом розкрадання визнано «вилучення майна з наявного державного або колективного фонду» [21, с. 409–410]. У зв'язку з тим, що предмет привласнення знайденого або такого, що випадково опинилося у винного, у вигляді державного чи колективного майна вже вийшов з володіння держави чи колективних власників, то й розглядати його привласнення як розкрадання не мало підстав. Ще 1959 р. С. І. Тихенко виступив з пропозицією «de lege ferenda» виділення у самостійний, менш суспільно небезпечний, різновид привласнення соціалістичного майна. «Нескладно бачити, – зазначав правник, – що такі дії, як привласнення знайденого майна, не утворюють усупереч крадіжці, привласненню, розтраті тощо вилучення майна, що тягне за собою спричинення власникові матеріальних збитків, нестачу майна. Соціалістичне майно, що є предметом зазначеного злочину, вже було попередньо вилучено, матеріальних збитків уже завдано, нестача вже з'явилася, й все це здійснено не суб'єктом розглядуваного злочину, а тією особою, яка втратила це майно [22, с. 63–64].

У КК УРСР 1960 р. відповідальність за привласнення знайденого або, такого що випадково опинилося у винного, державного чи колективного майна передбачалася у ст. 88 КК, що належала до корисних посягань на соціалістичну власність без ознак розкрадання [23, с.

227–228]. Диспозиція статті закріплювала такий склад злочину: «Привласнення знайденого або такого, що випадково опинилося у винного, цінного майна, яке завідомо належить державі або громадській організації», що згідно з санкцією «каралося позбавленням свободи на строк до одного року або виправними роботами на той самий строк». Згідно з вітчизняним законодавством радянського періоду кримінальної відповідальності за привласнення знайденого або такого, що випадково опинилося в особи, чужого приватного майна не передбачалося.

У незмінному вигляді диспозиція ст. 88 КК УРСР проіснувала фактично 40 років до прийняття чинного Кримінального кодексу України 2001 р. Щодо санкції, то її з часом було пом'якшено шляхом виключення з можливих видів такого покарання, як позбавлення свободи (1992 р.) й упровадження штрафу в розмірі від шістдесяти до ста шістдесяти мінімальних розмірів заробітної плати (1995 р.) [24]. На цьому історичному етапі розвитку відповідальності за привласнення знайденого або, такого що випадково опинилося у винного, чужого майна було характерно вважати злочином лише привласнення державного чи колективного майна, поступове пом'якшення караності цього корисного посягання на соціалістичну власність. Також слід зазначити про досить рідкісне застосування кримінальної відповідальності за ст. 88 КК УРСР [25, с. 6–7].

Новітнім етапом генези відповідальності за привласнення є передбачення у ст. 193 КК України кримінальної відповідальності за «Незаконне привласнення особою знайденого або чужого майна, що випадково опинилося у неї, а саме: незаконне привласнення особою знайденого чи такого, що випадково опинилося в неї, чужого майна або скарбу, які мають особливу історичну, наукову, художню, культурну цінність, – карається штрафом від ста до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців» (ст. 193 в редакції Закону № 270-VI від 15.04.2008 р.; зі змінами, внесеними Законом № 2518-VI від 09.09.2010 р.)

Висновки. Історична ретроспектива кримінальної відповідальності за привласнення знайденого або, такого що випадково опинилося у винного, чужого майна або скарбу дає підстави виокремити наступні 8 етапів генези кримінальної відповідальності за привласнення чужого знайденого майна: I етап – виникнення та закріплення у законодавстві відповідальності за привласнення знахідки 1716-1845 рр.; II етап – розвиток відповідальності за привласнення знахідки як поліцейсько-адміністративного делікту 1845-1885 рр.; III етап – диференціація відповідальності залежно від того, чи був відомий винному власник знайденої речі, вперше з'явилась відповідальність за привласнення скарбу 1885–1903 рр.; IV етап – уперше передбачено відповідальність за привласнення майна, що випадково опинилося в особи, диференціація відповідальності залежно від вартості знайденого чужого майна та відомостей про власника майна 1903–1917 рр.; V етап – відсутність норм за привласнення знайденого або такого, що випадково опинилося у винного, чужого майна або скарбу у радянському кримінальному праві та застосування відповідальності за аналогією ст. 180, 185 КК УСРР 1922 р., а також відновлення у КК УСРР 1927 р. самостійної відповідальності за приховування знайденого майна. 1917–1927 рр.; VI етап – посилення кримінальної репресії за злочини проти соціалістичної власності, у спеціальних законах привласнення знайденого соціалістичного майна прирівнюється до його розкрадання 1932–1960 рр.; VII етап – установа самостійного складу злочину привласнення знайденого або такого, що випадково опинилося у винного, державного чи колективного майна з поступовою гуманізацією його караності 1960–2001 рр.; VIII етап – сучасний стан відповідальності за незаконне привласнення особою знайденого або чужого майна, що випадково опинилося в неї, з постановкою питання щодо декриміналізації цього діяння та переведення у так званій «Кодекс про кримінальні проступки України».

Список використаних джерел:

1. Аналіз роботи судів загальної юрисдикції у I півріччі 2012 р. (за даними судової статистики) [Електронний ресурс] / Офіційний інтернет-портал Верховного Суду України. – Режим доступу : <http://www.scourt.gov.ua>
2. Хряпинский П. В. Развитие законодательства об уголовной ответственности за присвоение найденного социалистического имущества / П. В. Хряпинский // Проблемы соц. законности. – Харьков : юрид. ин-т. - 1987. - Вып. 19. – С. 113–117.
3. Российское законодательство X–XX веков : в 9 т. – Том 4 : Законодательство периода становления абсолютизма / [под общ. ред. О. И. Чистякова]. – М. : Юрид. лит., 1986. – 512 с.
4. Российское законодательство X–XX веков : в 9 т. Том 6 : Законодательство первой половины XIX века / [Под общ. ред. О.И. Чистякова]. – М. : Юрид. лит., 1988. – 432 с.
5. Хрестоматия по истории государства и права зарубежных стран / [под ред. З. М. Черниловского]. – М. : Юрид. лит., 1984. – 472 с.
6. Уголовный кодекс УССР 1922 г. – Харьков : Издание Наркомюста УССР, 1922. – 100 с.
7. Жижиленко А. А. Имущественные преступления [Электронный ресурс] / А. А. Жижиленко. – Ленинград : Наука и школа, 1925 ; Allpravo, 2007. – 448 с. – Режим доступа : <http://allpravo.ru/>
8. О пригильном (приблудившемся) скоте : постановление СНК Украинской ССР от 15 июня 1923 г. // Собрание узаконений Украинской ССР. – 1923. – № 24. – Ст. 354.
9. О пригильном (приблудившемся) скоте : постановление ВУЦИК и СНК Украинской ССР от 30 июля 1924 г. // Собрание узаконений Украинской ССР. – 1924. – № 56. – Ст. 335.
10. О введении в действие Административного кодекса УССР // Собрание узаконений Украинской ССР. – 1927. – № 63–65. – Ст. 240.
11. Административный кодекс Украинской ССР // Собрание узаконений Украинской ССР. – 1927. – № 65. – Ст. 240.
12. Уголовный кодекс УССР в редакции 1927 г. – Харьков : Юридическое издательство НКЮ УССР, 1927. – 322 с.
13. Жижиленко А. А. Преступления против имущества и исключительных прав : монография / А. А. Жижиленко. – Л. : Рабочий суд, 1928. – 285 с.
14. Гернет М. Н. Научно-популярный и практический комментарий Уголовного кодекса РСФСР / М. Н. Гернет, А. Н. Трайнин. – М. : Минюст РСФСР, 1927. – 450 с.
15. Уголовный кодекс РСФСР 1926 г. – М. : Юрид. изд-во Минюста РСФСР, 1927. – 225 с.
16. Об охране имущества государственных предприятий, колхозов и кооперации и укреплении общественной (социалистической) собственности : постановление ЦИК и СНК СССР от 7 августа 1932 г. // Собрание законов СССР. – 1932. – № 62. – Ст. 360.
17. Карницкий Д. Уголовный кодекс РСФСР в редакции 1926 года : постатейный комментарий / Д. Карницкий, Г. Рогинский, М. Строгович. – М. : Минюст РСФСР, 1927. – 442 с.
18. Об уголовной ответственности за хищение государственного и общественного имущества : Указ Президиума Верховного Совета СССР от 4 июня 1947 года // Ведомости Верховного Совета СССР. – 1947. – № 19. – Ст. 212
19. Кригер Г. А. Ответственность за хищение государственного и общественного имущества по советскому уголовному праву : монография / Г. А. Кригер. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1957. – 320 с.
20. Судебная практика Верховного Суда СССР. – 1949. – № 6. – С. 6; 1951. – № 11. – С. 8; 1953. – № 6. – С. 8.
21. Пионтковский А. А. Курс советского уголовного права : Особенная часть. / А. А. Пионтковский, В. Д. Меньшагин. Том 1. – М. : Госюриздат, 1955. – 800 с.
22. Тихенко С. И. Борьба с хищениями социалистической собственности, связанными с подлогом документов : монография. / С. И. Тихенко – К. : Изд-во Киевск. ун-та, 1959. – 386 с.

23. Уголовный кодекс Украинской ССР : науч.-практ. коммент. / Н. Ф. Антонов, М. И. Бажанов, В. В. Сташис и др. ; отв. ред. В. И. Зайчук. – К. : Политиздат Украины, 1969. – 544 с.

24. Уголовный кодекс Украины : постатейный материал с изм. и допол. по сост. на 1 июля 1996 г. / сост. Тютюгин В. И., Перепелица А. И. – Харьков : ИМП «Рубикон», 1996. – 250 с.

25. Хряпинский П. В. Уголовная ответственность за присвоение найденного или случайно оказавшегося у виновного государственного или общественного имущества : автореф. дисс. на соискание канд. юрид. наук. : спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминология; исправительно-трудовое право» / П. В. Хряпинский. – Харьков : Харьк. юрид. ин-т., 1983. – 21 с.

МАНЬКОВСЬКИЙ Л. К.,
аспірант кафедри кримінального права,
заслужений юрист України
(Класичний приватний університет)

УДК 342.292

МІСЦЕ ОБСТАВИН, ЩО ПОМ'ЯКШУЮТЬ ПОКАРАННЯ, У ЗАГАЛЬНИХ ЗАСАДАХ ЙОГО ПРИЗНАЧЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІМ

Розглядаються загальні засади призначення кримінального покарання за обставин, що його пом'якшують, з урахуванням особливостей кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх.

Ключові слова: кримінальне покарання, неповнолітня особа, призначення покарання, обставини, що його пом'якшують, особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх.

Рассматриваются общие начала назначения уголовного наказания при смягчающих обстоятельствах, с учетом особенностей уголовной ответственности и наказания несовершеннолетних.

Ключевые слова: уголовное наказание, несовершеннолетний, назначение наказания, смягчающие обстоятельства, особенности уголовной ответственности и наказания несовершеннолетних.

This article discusses the general principles criminal sentencing under mitigating circumstances, having regard to prosecution and punishment of juveniles.

Key words: criminal penalties, minor, sentencing, mitigating circumstances, especially the prosecution and punishment of juveniles.

Вступ. Указом Президента України від 24 травня 2011 р. «Про Концепцію розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні» надано новий поштовх розвитку ювенальної юстиції в Україні. «З метою належного виконання Україною взятих на себе міжнародних зобов'язань у частині забезпечення дітям особливого піклування та допомоги з боку держави, – зазначається у преамбулі Концепції, – реалізації положень Конституції України щодо визнання людини, її життя і здоров'я, честі й гідності найвищою соціальною цінністю, забезпечення кожній людині права на вільний розвиток своєї особистості, а також з огляду на рівень дитячої злочинності є необхідність розроблення державної політики у сфері захисту прав дітей, які потрапили у конфлікт із законом» [1]. У Плані заходів щодо реалізації Концепції розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України 12 жовтня 2011 р., серед заходів нормативно-правового забезпечення передбачається удосконалення кримінального та кримінально-процесуального законодавства, зокрема, в частині здійснення кримінального судочинства щодо

